

УДК 332.1: 339.137
Б 90

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Н. Ю. Буга, канд. екон. наук

*Первомайський політехнічний інститут Національного університету кораблебудування,
м. Первомайськ*

Анотація. Розглянуті питання формування конкурентоспроможності регіонів, фактори та напрямки її підвищення як передумови сталого розвитку економіки України.

Ключові слова. регіональна економічна політика, конкурентоспроможність регіонів, структурна перебудова економіки, регіональне управління, імідж регіону.

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования конкурентоспособности регионов, факторы и направления ее повышения как предпосылки постоянного развития экономики Украины.

Ключевые слова. региональная экономическая политика, конкурентоспособность регионов, структурная перестройка экономики, региональное управление, имидж региона.

Abstract. Issues of making competitiveness between regions, factors and directions of its increasing, as a background of the economical development of Ukraine are considered.

Keywords. regional deal, competitiveness of regions, structural alteration of economy, regional management, image of region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність підвищення конкурентоспроможності регіонів обумовлена тим, що конкурентоспроможність національної економіки переважно визначається конкурентоспроможністю регіональних економік та їх взаємодією, тому проблема підвищення конкурентоспроможності регіону є головною задачею державних і місцевих органів виконавчої влади, що зумовлює необхідність підвищення ефективності управління регіоном.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичним і практичним питанням підвищення конкурентоспроможності об'єктів управління присвячені дослідження зарубіжних та вітчизняних учених: М. Портера, Ж.-Ж. Ламбена, І. Ансоффа,

Р. Саймона, О. Віханського, Р. А. Фатхутдінова. Окремі питання управління конку-

рентоспроможністю розглядаються в працях з регіонального розвитку, зокрема в роботах Л. Абалкіна, З. Глазьева, які зробили значний внесок у розробку основоположних проблем підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів, національної економіки. Разом з тим виникає необхідність у розробці механізму підвищення конкурентоспроможності окремих регіонів, особливо в умовах фінансово-економічної кризи.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ — визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність регіонів, а також напрямків її підвищення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Конкурентоспроможність — це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку [2].

Ураховуючи визначення категорії «конкурентоспроможність країни» в роботі [1], конкурентоспроможність регіону — це його здатність в умовах глобальної конкуренції на основі ефективного використання наявних традиційних і створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення і, відповідно, забезпечувати високий конкурентний статус у гео економічному просторі в довгостроковій перспективі.

У практичному плані конкурентоспроможність регіону — це його здатність виявляти, створювати і використовувати конкурентні переваги для утримання або поліпшення своєї позиції на ринках товарів серед конкуруючих регіонів. Конкурентні переваги регіону — його переваги в трудових, матеріальних і віртуальних чинниках виробництва, таких, як інформація, знання, інновації, підприємницькі здібності, а також у чинниках навколишнього середовища, що забезпечують ефективність економіки регіонального бізнесу.

На конкурентоспроможність регіону впливають внутрішні, зовнішні та інституційні чинники. До внутрішніх чинників належать: природні ресурси і географічне розташування регіону, накопичений фізичний капітал, накопичений людський капітал, накопичений інноваційний потенціал.

Зовнішні по відношенню до регіону чинники включають у себе: інтеграцію регіону в глобальний економічний простір, політику влади відносно регіонів, наявність і функціонування підприємств регіону, інтегрованих у бізнес-групи для активації продажів та інноваційної діяльності.

Інституційні чинники — це правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують повторювані взаємодії між людьми: стабільність появи й зміни правил, стабільність регіональних формальних інститутів, захищеність прав власності, якість судової системи, прогрес у створенні інституційної інфраструктури, неформальні норми щодо податків, хабарів, корупційних способів вирішення адміністративних проблем.

Для оцінки конкурентоспроможності регіону необхідно визначити її критерії та показники. Якщо виходити з того, що критерії конкурентоспроможності регіону повинні відображати вектор і цілі довгострокового соціально-економічного розвитку регіону, то основними з них необхідно визнати продуктивність суспільної праці й рівень добробуту населення регіону. Критерієм оцінки конкурентоспроможності другого рівня можна вважати рівень активізації інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, залучення інвестицій на одного жителя регіону. Конкурентоспроможність регіонів оцінюють наступні показники їх економічного стану: вдосконалення кваліфікаційної структури робочої сили й ефективність використання праці в регіоні, інтенсивність оновлення основних засобів і ефективність використання основного капіталу регіону, кон'юнктура інвестиційного ринку та ефективність використання інвестицій, інноваційна мобільність і ефективність інноваційної діяльності.

Результати визначення рівня конкурентоспроможності регіонів рекомендується використовувати для вироблення обґрунтованої соціально-економічної, інноваційної, інвестиційної, регіональної політики, визначення сукупності заходів місцевих органів управління, направлених на регулювання процесів соціально-економічного розвитку регіонів.

Набуття регіоном статусу висококонкурентоспроможного на світовому рівні повинно починатися з підвищення рівня конкурентоспроможності в межах національної економіки. Для цього органи місцевого самоврядування повинні спрямовувати свої зусилля на те, щоб усі критерії конкурентоспроможності регіону були високими на загальному національному рівні, а після цього і на міжнародному. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності регіонів і національної економіки мають бути визначені в ключових державних програмах, затверджених на середньо- та довгострокову перспективу, тому необхідно розробити:

1) Програму структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності на-

ціональної економіки України та регіонів на 2010–2015 рр.;

2) Державну програму інноваційного розвитку України на 2010–2015 рр., яка забезпечує системний, комплексний підхід до вирішення задач підвищення конкурентоспроможності на основі активної інноваційної діяльності. Стратегічною метою цієї програми має стати створення в Україні інноваційної, конкурентоспроможної на світовому ринку, ресурсозберігаючої та соціально орієнтованої економіки;

3) Державну програму «Якість на 2010–2012 рр.», в якій має відобразитися основоположний комплекс робіт з підвищення якості й конкурентоспроможності продукції, товарів і послуг.

Указані програми будуть основою для розробки відповідних галузевих і регіональних, а також ряду науково-технічних програм. Важливо також, щоб ці програмні розробки знайшли відображення в бізнес-планах розвитку конкретних організацій і підприємств.

Оскільки основною метою розвитку регіону є постійне підвищення добробуту населення, досягнення якого забезпечується за рахунок стійкого соціально-економічного регіонального розвитку на основі підвищення ефективності реального сектора економіки, серед пріоритетів розвитку слід виділити: підвищення рівня конкурентоспроможності галузей регіональної економіки на основі технологічного переозброєння виробництв, упровадження наукоємних і ресурсозберігаючих технологій, стимулювання розвитку експортних та імпортозаміщуючих виробництв, активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності шляхом упровадження ефективних механізмів інвестування в галузі економіки. Реалізація цих пріоритетів розвитку регіонів має бути відображена в регіональній промисловій політиці, яка припускає вдосконалення галузевої структури промислового комплексу на основі наступного: здійснення проектів наукоємної, високотехнологічної спрямованості в регіонах з високим науково-технічним потенціалом (Київська, Харківська, Одеська, Миколаївська області); пріоритетного розвитку галу-

зей і виробництв, що працюють на місцевій сировині (Донеччина, Дніпропетровщина); прискорення темпів модернізації, впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій у регіонах, орієнтованих переважно на привезену сировину.

Підвищення конкурентоспроможності регіонів вимагає проведення системної, цілеспрямованої роботи органів державного управління, суб'єктів господарювання всіх форм власності за такими основними напрямками: підвищення якості продукції, що випускається, забезпечення її відповідності міжнародним стандартам; зниження витрат виробництва, забезпечення енерго- і ресурсозберігання; технічне переозброєння та модернізація виробництв, упровадження нових і високих технологій; підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств, стимулювання виробництва нової високотехнологічної продукції; створення умов для експорту шляхом розвитку експортоорієнтованих виробництв на основі упровадження наукоємних технологій, збільшення в структурі експорту питомої ваги високотехнологічних товарів і послуг, забезпечення їх відповідності до вимог міжнародних стандартів та запитів споживачів, зниження витрат на виробництво експортної продукції. Створення державними і місцевими органами виконавчої влади такого комплексу умов, виявлення та посилення існуючих і формування нових конкурентних переваг — основні задачі стратегії розвитку регіонів країни.

Одним з напрямків підвищення конкурентоспроможності регіону є поліпшення його іміджу. Можна виділити три основні чинники, які сприяють створенню позитивного іміджу та якими слід управляти для отримання запланованого результату: візуальний, поведінковий, комунікативний. Пропонується виділяти контрольовані й неконтрольовані чинники формування іміджу. До контрольованих чинників можна віднести діяльність адміністрації регіону, яка впливає на його імідж. До неконтрольованих належать чинники зовнішнього середовища, які не можуть повністю контролюватися адміністрацією: інформація в неконтрольованих ЗМІ, зміст виступів незалежних урядовців,

політиків і публічних людей, форми самоорганізації населення тощо. Імідж може формуватися цілеспрямовано або за допомогою соціальної самоорганізації. Цілеспрямоване управління іміджем виконує найважливішу роль у формуванні привабливості регіону для потенційних споживачів.

Організаційно-економічний механізм управління іміджем регіону включає у себе сукупність організаційних заходів і методів, що забезпечує формування іміджу регіону та підкріплена економічними засобами у вигляді певного бюджету, джерел його формування та методів контролю за витрачанням коштів. У рамках організаційно-економічного механізму пропонується створення «Агентства регіонального маркетингу» в складі Комітету з туризму, до основних задач якого належать: збільшення впізнаваності регіону та його міст, просування регіону і його міст як центрів для бізнес-туризму та інвестицій, підвищення рівня інформованості споживачів регіону, координація зусиль усіх зацікавлених сторін щодо розвитку привабливого іміджу регіону. Фінансування роботи агентства повинно здійснюватися на основі цільової програми з розвитку іміджу регіону, а також за рахунок джерел самофінансування і спонсорських внесків.

ВИСНОВКИ

Високий рівень конкурентоспроможності регіонів країни може бути забезпечений насамперед шляхом підвищення конкурентоспроможності державного управління, конкурентоспроможності галузей, підприємств, товарів і бізнесу в цілому, а також конкурентоспроможності людського капіталу. У сучасній економічній ситуації конкурентна боротьба все більше переміщається у бік засвоєння знань, інновацій, що багато в чому визначає зростання ролі державних і місцевих органів управління. Вони мають виступати як каталізатор нового, мотивувати та навіть підштовхувати підприємства до підвищення своїх прагнень і руху до вищих рівнів конкуренції. Політика цих органів управління — створення умов і середовища, в яких підприємства можуть досягати конкурентних переваг. При цьому великого значення набуває розробка під егідою держави програм підвищення конкурентоспроможності регіонів. Визначальним у системі підвищення конкурентоспроможності всіх об'єктів і на всіх рівнях управління є забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу, вітчизняної освіти, всіх працівників і, перш за все, конкурентоспроможності керівників та фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Брикова, І. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір [Текст] / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. — 2006. — № 4. — С. 29–53.
- [2] Фатхутдинов, Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление [Текст] / Р. А. Фатхутдинов. — М. : ИНФРА-М, 2000. — 312 с.